

คนไร้บ้าน

เฉลิมพล พลมุข

มนุษย์หรือคนเมื่อลืมตาได้ดูโลกใบนี้แล้วทุกคนย่อมต้องการสิ่งที่สามารถดำรงชีพในระดับพื้นฐานของชีวิต ทั้ง อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาความเจ็บป่วยรวมไปถึงที่พักอาศัยหลับนอนหรือที่เรียกว่าบ้านครอบครัว นอกจากนี้ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่อาจจะเรียกได้ว่าสิ่งเติมเต็มของความเป็นชีวิตที่สมบูรณ์

คนไร้บ้าน (Homelessness) ก็คือคนที่ไร้ที่อยู่ ร้อนเร่พเนจร จรจัด คนอนาถา ไม่มีบ้านที่อยู่อาศัย ซึ่งในโลกของเรามีคนประเภทนี้อยู่ในสังคมเมืองประเทศต่างๆ ด้วยเหตุปัจจัยหลากหลายประการ ทั้งความยากจนในครอบครัวสภาพของปัญหาครอบครัว ความประสงค์ของตนเองที่จะไปใช้ชีวิตแบบไร้บ้าน นักบวช นักพรต อาจจะรวมไปถึงนักการเมืองบางคนที่มีคติความติดตัวต้องจากบ้านเมืองไปอยู่แคว้นไกล ความคิดถึงญาติพี่น้องเพื่อนฝูง อาหารการกิน การสนทนาพูดคุย แต่ด้วยเหตุปัจจัยดังกล่าวก็อาจจะรวมอยู่ในนิยามของคนไร้บ้าน

สหประชาชาติได้มีการสำรวจคนไร้บ้านทั่วโลกไว้ซึ่งเขาเหล่านั้นมีตัวเลขมากกว่า 100 ล้านคน ในจำนวนนี้มีสิบประเทศที่มีจำนวนคนไร้บ้านมากที่สุดในโลกก็คือ เมืองมะนิลาประเทศฟิลิปปินส์ นิวยอร์ก ลอสแอนเจลิส สหรัฐอเมริกา มอสโกประเทศรัสเซีย เม็กซิโกซิตีประเทศเม็กซิโก เมืองเซาเปาโลประเทศบราซิล เมืองบูดาเปสต์ ประเทศฮังการี เมืองบัวโนสไอเรสประเทศอาร์เจนตินา เมืองมุมไบประเทศอินเดีย และเมืองจาการ์ตาประเทศอินโดนีเซีย

ข้อมูลหนึ่งที่ถูกนำเสนอในช่วงเดือนเมษายนของปีนี้ก็คือ คนไร้บ้านในนิวยอร์กของสหรัฐที่มีจำนวนมากกว่าหกหมื่นคนซึ่งในสหรัฐได้มีหน่วยงานทำงานเป็นการเฉพาะที่เรียกว่า สำนักงานบริการคนไร้บ้าน (Department of Homeless Services หรือ DHS) ที่มีทั้งนักการเมือง องค์กรการสื่อสารมวลชน รวมไปถึงองค์กรอาสาสมัคร จิตอาสา นักสังคมสงเคราะห์ได้ทำงานช่วยเหลือทั้งอาหารจัดหาที่พักอาศัยการดูแลสุขภาพการเจ็บป่วยรวมไปถึงการจัดระบบข้อมูลของคนไร้บ้าน สิ่งหนึ่งที่รัฐบาลท้องถิ่นได้ตอบสนองต่อกลุ่มคนดังกล่าวในนโยบาย "ประชารัฐแบบนิวยอร์ก" ก็คือการเข้าโรงแรม เช่าตึก หรือจัดที่พักพิงชั่วคราวให้อยู่ที่เรียกว่า (Shelter) สิ่งสำคัญมากกว่านั้นก็คือการให้โอกาสครอบครัวคนไร้บ้าน หรือครอบครัวคนที่มีรายได้น้อยเข้าพักในร้อยละ 10 หรือ 20 โดยแลกกับการลดหย่อนการเสียภาษีให้รัฐ (matichon.co.th)

ประเทศต่างๆ ทั่วโลกส่วนหนึ่งยอมรับกันว่าสหรัฐเป็นประเทศที่ได้รับการพัฒนาแล้วทั้งระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม แต่มีบางมุมที่ถูกซ่อนเอาไว้ในประเทศดังกล่าวนั้นก็คือนักคนไร้บ้านอาจจะรวมไปถึงคนยากจนที่ยังคงมีอยู่ในเมืองต่างๆ ทั่วโลก เขาเหล่านั้นอาจจะถูกมองจากทั้งรัฐและประชาชนต่างๆ ไปในภาพลักษณ์ของคนที่ตั้ง

กายอย่างไร้ระเบียบ สกปรก น่ากลัว ความเจ็บป่วย หรืออาจจะมีบางคนกลายเป็นอาชญากรของสังคม สิ่งหนึ่งที่ผู้เขียนเห็นว่าบ้านเมืองของเราบทบาทของศาสนาที่เข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวมีอยู่ค่อนข้างจำกัด อาจจะช่วยทั้งข้อกฎหมายของบ้านเมืองและเจตนาดีมมมองของประชาชนทุกๆ ไป

ในทุกๆ วันที่ 10 ตุลาคม ของทุกๆ ปีถือว่าเป็นวันผู้ใช้ชีวิตในที่สาธารณะโลก (World Homeless Day) ซึ่งจะมีภาพที่ถูกนำเสนอในวันดังกล่าวทั้งภาพของผู้ชายคนหนึ่งไร้บ้านในเมืองฮาร์เบอร์ ประเทศเอธิโอเปียตะวันออก ภาพของผู้หญิงขอทานในเมืองลิสบอนประเทศโปรตุเกส ภาพของผู้ชายไร้บ้านที่นั่งอยู่ท่ามกลางฝูงนกพิราบของกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส อาจจะไปถึงภาพของผู้ชายคนหนึ่งกำลังหลับนอนอยู่หน้าประตูร้านค้าในเมืองบรีสตอล ประเทศอังกฤษสำหรับในเมืองไทยเราได้พบเห็นภาพดังกล่าวอยู่ในชีวิตประจำวันทั้งตลาดสด ในตรอกซอกซอยของเมือง สิ่งหนึ่งที่ผู้ใหญ่อย่างคนใช้ปรับพฤติกรรมของเด็กๆ ก็คือการหลอกเด็กเรื่องคนบ้าจะจับตัวเด็กไป

มีข้อมูลหนึ่งจากกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (พส.) พบว่าเมืองไทยเรามีกลุ่มคนดังกล่าวทั่วประเทศอยู่ที่ตัวเลข 70,539 คน จากข้อมูลหนึ่งที่มูลนิธิอิสรชนได้สำรวจคนเร่ร่อนในเขตกรุงเทพมหานครในปี พ.ศ.2559 มีในจำนวน 3,455 คน และในปี พ.ศ.2560 พบว่ามีถึง 3,630 คน โดยพบในเขตพื้นที่เขตพระนครเป็นกลุ่มผู้ป่วยที่ใช้ชีวิตอยู่ตามริมถนนจำนวน 740 คน โดยพบสาเหตุมาจากไม่มีงานทำ เจ็บป่วยทั้งทางสภาพจิตใจและร่างกาย ไม่มีที่อยู่อาศัยในจำนวนนี้ส่วนหนึ่งเป็นผู้สูงอายุมีปัญหาเรื่องความจำเสื่อม พลัดหลงจากบ้านไม่สามารถกลับบ้านได้ คนในครอบครัวไม่มีเวลาดูแลเป็นภาระของครอบครัวรวมถึงรู้สึกด้อยในคุณค่าของชีวิต (thairath.co.th)

ในช่วงต้นปีที่ผ่านมากรมพัฒนาสังคมฯ ได้มีการร่วมมือกับองค์กรพันธมิตรของประเทศไทยที่ร่วมจัดโครงการทั้งให้บริการในชีวิตขั้นพื้นฐาน การให้คำปรึกษาแนะแนว ฝึกทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต บริการให้เข้าที่อยู่อาศัย รวมถึงการส่งเสริมการจ้างงานของนายจ้างให้ได้รับการจ้างงาน สิ่งสำคัญยิ่งก็คือการฝึกอบรม พัฒนาเสริมสร้างทัศนคติ รวมถึงแรงจูงใจในการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานในภาคสนาม อาทิ การบริหารความเครียด การบำบัด ฟื้นฟู และการทำงานร่วมกับเครือข่ายอย่างเป็นระบบ

ผู้เขียนอาจจะรวมถึงท่านผู้อ่านบางท่านที่เห็นว่างานทางด้านสังคมสงเคราะห์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนไร้บ้านจะต้องทำงานแบบบูรณาการอย่างเป็นระบบ ทั้งตัวเลขข้อมูลในเชิงประจักษ์การมีข้อมูลที่เป็นตัวบุคคล สถานที่ สภาพปัญหาของร่างกาย จิตใจ การเจ็บป่วย การย้ายสถานที่ของเขาเหล่านั้นอาจจะรวมถึงข้อมูลที่เป็นอาชญากรรม คงจะมีหน่วยงานเฉพาะกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กระทรวงมหาดไทย กระทรวงสาธารณสุขเท่านั้น สิ่งสำคัญก็คือความรับผิดชอบของรัฐบาลที่ต้องใส่ใจกับปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจังและต่อเนื่อง กลุ่มคนไร้บ้านที่กระจายอยู่ทั่วประเทศย่อมเป็นตัวดัชนีชี้วัดความเหลื่อมล้ำของคนไทยที่กำลังกล่าวขวัญถึง

เราท่านอาจจะพบเห็นภาพของคนไร้บ้านที่บางคนอาจจะเดินเข้ามาขอเงิน ขออาหาร บางคนเดินโดยมีสัมภาระในชีวิตที่ผู้คนที่ผ่านไปมาได้จำเป็นต้องพกพา อาทิ ถุงพลาสติก ขวดน้ำ ก้อนหิน ท่อนไม้ การกินอยู่หลับนอนของเขาเหล่านั้นก็อาศัยตามถนนหนทาง หน้าร้านสะดวกซื้อ ใต้สะพาน สิ่งหนึ่งอาจจะเป็นคำถามไปยังหน่วยงานของรัฐโดยเฉพาะการดูแลสุขภาพความเจ็บป่วย หากวันหนึ่งเขาป่วยไข้ต้องรับการดูแลสุขภาพในโรงพยาบาลเขาสามารถใช้สิทธิของความเป็นพลเมืองในการดูแลสุขภาพเป็นอย่างดีได้หรือไม่ หรือว่าเขาได้เสียชีวิตไประบบในการจัดเก็บข้อมูลมรณะบัตรมีระบบตัวเลขเหล่านี้รวมอยู่ในระบบตัวเลขของประชากรชาติด้วยหรือไม่...

ครั้งหนึ่งผู้เขียนได้ไปประเทศญี่ปุ่นในเมืองโตเกียวก็ได้พบเห็นกลุ่มคนดังกล่าว มีคนหนึ่งเป็นชายผู้สูงอายุอาศัยหลับนอนอยู่ใต้สะพานในอากาศที่หนาวเย็น อีกวันต่อมาเขาได้เสียชีวิตลง และได้พบเห็นเจ้าหน้าที่คล้ายๆ กับเทศกาลในสังคมไทยเราได้เก็บศพไปดำเนินการเผาศพในเตาเผาของเทศบาล ในประเทศญี่ปุ่นผู้คนจำนวนหนึ่งไม่ได้นับถือศาสนา สิ่งหนึ่งที่เราท่านได้รับรู้ก็คือบ้านเมืองของเขามีการพัฒนาด้วยระบบเทคโนโลยีขั้นสูง มีการแข่งขันกันทั้งการเรียน การทำงาน ชีวิตผู้คนส่วนหนึ่งต้องทำงานล่วงเวลาเป็นระยะเวลานาน ความเครียดสะสมเพิ่มขึ้น ข้อมูลหนึ่งที่เราท่านรับทราบก็คือปัญหาการฆ่าตัวตายมีจำนวนเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี

สำหรับประเทศอินโดนีเซียโดยเฉพาะในเมืองจาการ์ตาเป็นเมืองหลวงมีประชากรแน่นหนา การจราจรตามถนนหนทางรถติดกันเป็นเวลานานในประเทศดังกล่าวผู้คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม หลักการของศาสนาหนึ่งก็คือการช่วยเหลือผู้ที่ยากลำบาก หรือคนยากจน แต่ด้วยความเป็นเมืองประเทศที่มีประชากรมากกว่า 264 ล้านคน เมื่อเดือนสิงหาคมของปีนี้ (พ.ศ.2561) พบคนไร้บ้านส่วนหนึ่งมาจากปัญหาเรื่องแผ่นดินไหวมากกว่าสองแสนคน โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2559 พบว่ามีคนไร้บ้านมากกว่า 70,000 คนและพบผู้เสียชีวิตมากกว่า 103 ราย

มีงานศึกษาวิจัยอยู่ในหลายชิ้นในข้อมูลที่สอดคล้องกันก็คือ ในทฤษฎีการปราศจากที่อยู่อาศัย การถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง ในประเทศอุตสาหกรรมพบว่า การไร้บ้านมาจากสภาพครอบครัวที่แตกแยก ปัญหาสุขภาพเสถียร การป่วยทางจิต การติดเหล้า สำหรับประเทศที่กำลังพัฒนาสภาพของคนไร้บ้านมาจากนโยบายการพัฒนาของรัฐและเอกชนไม่ตอบสนองซึ่งกันและกัน การอพยพจากเขตชนบทเข้าเมืองในปัญหาเศรษฐกิจการดำรงชีพ การมีอายุของกลุ่มคนไร้บ้านยาวนานขึ้น (มิได้ตายไวหรือตายเร็ว) รวมถึงนโยบายของรัฐมิได้สอดคล้องกับปัญหาคนไร้บ้านอย่างแท้จริง ทั้งการสร้างที่อยู่อาศัยให้เพียงพอในนโยบายอื่นๆ

ในการประชุมวิชาการเกี่ยวกับคนไร้บ้านผู้เขียนไม่แน่ใจว่าจะมีหน่วยงานทั้งของรัฐ องค์กรการกุศลเอกชนที่ทำงานในด้านดังกล่าวมีการประชุมสัมมนาวิชาการแล้วมีคนไร้บ้านที่เป็นตัวตนจริงๆ เข้าไปให้ความเห็น หรือสะท้อนสภาพปัญหาดังกล่าวในเวทีการประชุมสัมมนาให้คนที่ทำงานโดยตรง หรือนำเสนอแนะนโยบายเพื่อไปออกเป็นกฎหมาย หรือข้อปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือชีวิตเขาเหล่านั้นให้พ้นจากวิกฤตของชีวิตจากคนไร้บ้านมาเป็นคนมีบ้านมีชีวิตที่มีคุณภาพ

หรือจะมีกรณีตัวอย่างของคนไร้บ้านที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นมหาเศรษฐี เป็นนักการเมืองที่มีชื่อเสียงในระดับโลกให้เราท่านได้รับรู้ชีวิตของเขาด้วยหรือไม่

พื้นที่ของคนไร้บ้านที่เป็นผู้ใหญ่ ส่วนใหญ่เราท่านมักพบเห็นจะเป็นผู้ชายมากกว่าผู้หญิง หรือคนที่มีเพศสภาพไม่ตรงกับความเป็นจริงของชีวิตที่เรียกว่า กะเทย ทอม-ดี้ เกย์ กลุ่มคนหนึ่งที่อาจจะพบเห็นได้จริงในสังคมก็คือ กลุ่มคนไร้บ้านที่เป็นเด็กเยาวชน เด็กบางคนเป็นเด็กกำพร้าทั้งพ่อและแม่ครอบครัวแตกแยกถูกให้ออกจากระบบการศึกษาหลายคนอาจจะหันไปสู่วิทยาการมั่วสุม ยาเสพติด เพศสัมพันธ์ และปัญหาการติดเชื้อเอชไอวี เอดส์

สังคมไทยเราคนไทยส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนา รู้จักการทำบุญ ทำทาน การเสียสละในทรัพย์สินเงินทองของตนเองต่อสิ่งที่เป็นสาธารณะ หรือแม้แต่ในยามที่บ้านเมืองเดือดร้อนคนไทยส่วนใหญ่ก็ให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี สิ่งหนึ่งที่ยังไม่เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนก็คือ การจัดระบบให้การช่วยเหลือดูแลคนไร้บ้านอย่างเป็นระบบ ทั้งจากรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ หรือแม้แต่องค์กรศาสนาโดยเฉพาะศาสนาพุทธที่มีจำนวนสถานที่วัดมากกว่าสามหมื่นแห่ง มีบุคลากรที่เป็นพระภิกษุที่มีองค์ความรู้ความสามารถอยู่ทั่วประเทศทั้งที่จบปริญญาชั้นสูง วัดบางวัดมีมรดกต้นตุนทั้งทางทรัพยากรจำนวนเงินฝากในธนาคาร และต้นตุนทั้งชื่อเสียงของพระเถระในแต่ละรูป พระเถระหรือพระคุณเจ้ารูปใดที่มีเมตตาจิตคิดจะช่วยศาสนิกที่ครั้งหนึ่งชีวิตของเขาอาจจะได้เข้าวัดทำบุญ ช่วยเหลือพระศาสนาในบริบทต่างๆ มาบัดนี้ชีวิตเขาต้องประสบชะตากรรมที่เป็นคนไร้บ้าน ไร้ทรัพย์สิน ไร้ญาติ และคงไม่มีใครล่วงรู้ได้ว่าวันหนึ่งเขาหมดลมหายใจไปแล้วชีวิตจะเป็นไปอย่างไร เมืองไทยเรายังไม่มีวัดที่เปิดกิจการเพื่อให้การช่วยเหลือดูแลคนไร้บ้านอย่างเป็นระบบ หากว่าวัดใดวัดหนึ่งทำงานดังกล่าวประสบความสำเร็จ จัดระบบคุณภาพของเขาเหล่านั้นให้เป็นคนที่มีคุณภาพของสังคม ประเทศชาติ น่าจะมีนานาชาติมาศึกษาดูงานต้นแบบอย่างน่าชื่นชม

ที่มา: “คนไร้บ้าน,” มติชน (9 ธันวาคม พ.ศ. 2561).

<https://edu.iqnewsclip.com/viewstory.aspx?pg=0&nid=BECAC7442F7E1DD0943DB9A618FB1466>